

KS. WŁADYSŁAW GŁOWA

## LITURGIA GODZIN W ŚWIĘTYM TRIDUUM PASCHALNYM MĘKI I ZMARTWYCHWSTANIA PAŃSKIEGO

Święte Triduum Męki i Zmartwychwstania Chrystusa "jaśnieje jako szczyt roku liturgicznego". A jest tak dlatego, gdyż "dzieła odkupienia ludzi i doskonałego uwielbienia Boga, Chrystus dokonał przez paschalne misterium swojej błogosławionej Męki, przez które umierając zniweczył naszą śmierć i zmartwychwstając przywrócił nam życie" (por. KL 5; OWMR 18). "Paschalne Triduum Męki i Zmartwychwstania Pańskiego rozpoczyna się od wieczornej Mszy Wieczery Pańskiej, ma swoje centrum w Wigilii Paschalnej i kończy się Nieszporami Niedzieli Zmartwychwstania" (OWMR 19).

### WIELKI CZWARTEK WIECZERZY PAŃSKIEJ

Wielki Czwartek, w który rozpoczyna się Paschalne Triduum Męki i Zmartwychwstania naszego Pana, różnie był i jest nazywany. Myślą przewodnią liturgii tego dnia jest **miłość, jedność i pokora**. Także w **Liturgii Godzin** (tylko Nieszpory i Kompleta) pierwszego dnia Triduum Paschalnego, znajdujemy ten podstawowy temat tego dnia. Na pokorę, jako na drogę do jedności, wskazuje przede wszystkim responsorium krótkie z Nieszporów i z Komplety (to samo): "Chrystus stał się dla nas posłusznym aż do śmierci. (W.Chrystus). Oto nadeszła godzina, w której Syn Człowieczy zostanie wydany. (W.Chrystus)". Pamiętać jednak należy, że ten pokorny Chrystus, który umywa nogi Apostołom i uniza się aż do śmierci krzyżowej, jest Panem i Królem całego stworzenia. Przypomina o tym odmawiany w Nieszporach, Psalm 72, mówiący właśnie o królewskiej władzy Mesjasza.

O "prawdziwej miłości" zaś, która jest nierozdzielnie związana z jednością mówi przede wszystkim pieśń z Nieszporów, wzięta z Pierwszego Listu św. Pawła Apostoła do Koryntian (13, 1-8. 13: "Gdybym mówił językami ludzi i aniołów...") oraz antyfona do tej pieśni: "Daję wam przykazanie nowe, abyście się wzajemnie miłowali, jak Ja was umiłowałem"

W Wielki Czwartek, centralnym nabożeństwem jest Msza Wieczery Pańskiej. Nic zatem nie stoi na przeszkodzie, aby i obecnie, po skończonej Mszy św., dość długi okres czasu, przeznaczony na czuwanie z uwięzionym Chrystusem (Najśw. Sakrament przenosi się do tzw. ciemnicy), wypełnić między innymi modlitwą liturgiczną - Kompletą. W ten sposób przedłużymy jeszcze nieco mszalne wielkie dziękczynienie, a także powrócimy do tematów tego dnia: jedność przez miłość i pokorę.

## WIELKI PIĄTEK MĘKI PAŃSKIEJ

Temat śmierci krzyżowej naszego Pana, ale śmierci w znaczeniu "śmierci śmierci", czyli zwycięstwa nad grzechem, a w konsekwencji nad śmiercią, odnajdujemy także w **Liturgii Godzin**.

Już **antyfona Wezwania**, wzywając do uwielbienia Chrystusa, Syna Bożego, uzasadnia to prawdą, że On "nas odkupił krwią swoją".

Wszystkie elementy **Godziny czytań** mówią o męce i śmierci Jezusa Chrystusa oraz o zwycięstwie nad grzechem.

Hymn "Sław języku bój chwalebny", przedstawiając w skrócie całą historię zbawienia, począwszy od upadku Adama, mówi o Chrystusie, naszym Odkupicielu, który na krzyżu "był zabity" - "na krzyżowej zawisł belce, jak baranek przebłagalny". Podkreśla również dobrowolność męki Chrystusa i prawdę, że ta Jego śmierć krzyżowa, była zwycięstwem, stąd opiewa triumf Krzyża.

Psalmodya tej Godziny składa się z Psalmów: 2; 22, 2-23 i 38. Psalm 2 podkreśla synostwo Boże Jezusa Chrystusa. Przeciw naszemu Panu, od samego początku, powstały wszystkie moce tego świata (Dz 4, 24). Ich pozorne zwycięstwo (śmierć Chrystusa na krzyżu), przypieczętowało jednak ich klęskę (1 Kor 15, 55), co w całej pełni ujawni się dopiero na końcu świata. Wtedy to bowiem Chrystus, pokona wszystkich nieprzyjaciół (Ap 12, 10). Odmawiając ten psalm, głęboko wierzymy, że zaufaliśmy naszemu Zbawicielowi, którego królestwu "nie będzie końca" (Credo). Psalm 22, 2-23 ukazuje cierpienie Mesjasza. W opisach męki Pańskiej zaznaczono, że Chrystus na krzyżu, przed swoją śmiercią modlił się tym właśnie psalmem (por. Mt 27, 46), odnosząc go do Siebie. Także św. Jan Ewangelista zaznaczył, że podział szat Jezusa Chrystusa, po Jego ukrzyżowaniu, był wypełnieniem się słów psalmu (por. 19, 24). Trzeci z psalmów, Psalm 38, jest utworem pouczającym o karzącej sprawiedliwości Bożej. Za grzechy przychodzą kary Boże. W tym cierpieniu jednak, psalmista nie złorzeczy Bogu, ale prosi Go o usunięcie zarówno cierpienia jak i jego przyczyny, czyli

grzechów. Psalm ten kreśląc obraz wielkich mężów boleści Starego Testamentu szczególnie autentycznie brzmi w ustach Chrystusa, który - sam będąc bez grzechu - przez swoją mękę, jaką poniósł za nasze grzechy, jest najbardziej cierpiącym Mężem boleści w Piśmie Świętym. Należy jeszcze dodać, że wiersz 12-ty z tego psalmu, ewangelista Łukasz umieścił w swoim opisie Męki naszego Pana (23, 49).

Jako czytania wzięto fragment z Listu do Hebrajczyków, ukazujący Chrystusa Arcykapłana, który przez własną krew wszedł raz na zawsze do Miejsca Świętego (9, 11-28) i Katechezę chrzcielną św. Jana Chryzostoma o mocy krwi Chrystusowej (Katecheza 3, 13-19).

O męce, śmierci i krwi Jezusa Chrystusa mówią w końcu także responsoria po 1-szym i 2-gim czytaniu oraz modlitwa.

**Jutrznia** kontynuuje temat Wielkiego Piątku, podjęty w Godzinie czytań.

O męce Chrystusa, o krwi i wodzie, która wypłynęła z Jego boku i o drzewie krzyża, z rozpiętym na nim Ciałem naszego Zbawiciela, mówi hymn "Oto znaki Bożej męki".

Psalmodię tej Godziny tworzą: Ps 51, Pieśń wzięta z Księgi Habakuka (3, 2-4. 13 a. 15-19) i Ps 147 b. Jezus Chrystus, który wziął na Siebie nasze grzechy, konsekwentnie też prosi Boga, w naszym imieniu o miłosierdzie dla nas, słowami Psalmu 51. Ta prośba jest tym bardziej konieczna, że pieśń z Księgi Habakuka uświadamia nam prawdę o przyjściu Boga na sąd. Ale ten potężny Bóg, dzięki temu, co dokonał nasz Zbawiciel na krzyżu, stał się dla nas Bogiem łaskawym i wybrał nas do wiecznego życia z Sobą (Ps 147 b).

Ostatnie trzy wiersze 52-go rozdziału z Księgi Izajasza, wykorzystane jako krótkie czytanie, należą do czwartej, ostatniej Pieśni o Słudze Jahwe (do 53, 12). Najpierw jest tu mowa o Jego sukcesach, a następnie opisane są Jego cierpienia i reakcja tych, którzy będą świadkami tych udręk.

Posłuszeństwo Chrystusa, Syna Bożego, którym wynagradzał Swemu Ojcu za nieposłuszeństwo Adama, doprowadziło Go aż do śmierci krzyżowej - ten temat do rozważania proponuje krótkie responsorium.

Dalsze elementy Jutrznia, a mianowicie antyfona do pieśni Zachariasza i prośby, podają także różne przymioty, którymi odznaczał się nasz Zbawiciel cierpiący oraz szczegóły związane z Jego męką. Są to: posłuszeństwo aż do śmierci, zwycięstwo nad śmiercią i piekłem przez śmierć na krzyżu, wyśmianie przez ludzi i zdeptanie Chrystusa jak robaka, oddanie za nas przez Niego życia oraz zawieszenie nad Jego głową napisu: Jezus Nazarejczyk, Król żydowski.

Omawianie różnych elementów **Modlitwy w ciągu dnia**, należy także rozpocząć od hymnów. Mówią one o Chrystusowej śmierci, którą zapłacił nasz Zbawiciel za nasz dług, podkreślają fakt zbawienia nas przez Niego

"dzisiaj własną krwią" (modl. przedpoł.) i wymieniają krzyż, dźwigający świętą Ofiarę, który ze znaku haniebnej śmierci, stał się bramą do nieba (modl. poł.), gdyż na nim zostaliśmy odkupieni i obdarzeni wolnością dzieci Bożych (modl. popoł.).

Antyfony do psalmów dla poszczególnych Godzin modlitewnych, podkreślają wydarzenia związane z tymi Godzinami. Są to: ukrzyżowanie Jezusa o godzinie trzeciej (modl. przedpoł.), spowicie ziemi przez ciemności "od szóstej godziny w południe aż do godziny dziewiątej" (modl. poł) oraz zawołanie przez Jezusa "o godzinie dziewiątej... wielkim głosem: Boże mój, Boże, czemuś Mnie opuścił?" (modl. popoł.).

Na psalmodię składają się: prośba o nowe łaski Boże (Ps 40, 2-14. 17-18), wyznanie wiary w moc i wierność Imienia Bożego (Ps 54, 3-6. 8-9) oraz w prawdę, że opuszczenie przez bliskich (Łk 23, 49), a nawet i przez samego Boga (Mk 15, 34) - jak to miało miejsce w przypadku Chrystusa - jest drogą wybrańców Bożych (Hbr 5, 7), a ciemności są drogą do światła (Ps 88).

Czytania dla każdej z Godzin, wzięte z Księgi Izajasza (53, 2-3; 53, 4-5; 53, 6-7), są dalszym ciągiem czwartej Pieśni o Słudze Jahwe (52, 13-53, 12).

W końcu, w **Nieszporach**, pierwszym poruszonym tematem jest temat śmierci krzyżowej Chrystusa. Czyni to hymn: "Sztandary Króla się wznoszą" Jest on hołdem oddanym krzyżowi, "co był ołtarzem Ofiary, bo na nim Życie umarło, by śmiercią życie przywrócić".

W psalmodii: Psalm 116 b jest modlitwą ufności w Bożą pomoc; Psalm 143, 1-11 - to modlitwa przebłagalna za popełnione winy, a w pieśni z Listu do Filipian (2, 6-11), ukazany jest Chrystus, Bóg- Człowiek, jako wzór pokory.

Krótkie czytanie (1 P 2, 21-24) podaje nam Chrystusa, jako wzór cierpliwości, a responsorium krótkie - jako wzór posłuszeństwa

A na końcu, zarówno w antyfonie do pieśni Maryi, jak i we wprowadzeniu do modlitwy wstawienniczej, znowu jest poruszany temat zwycięskiej śmierci naszego Pana, która dała nam pojednanie z Bogiem i "z której świat otrzymał życie"

## WIELKA SOBOTA

Wielka Sobota, jak zaznacza antyfona **Wezwania**, jest dniem **uwielbienia "Chrystusa Pana, umęczonego za nas i złożonego do grobu"**. Po śmierci bowiem kogoś bliskiego, ci wszyscy, których ta śmierć dotknęła, zwykle zbierają się i rozważają zarówno okoliczności tej śmierci, jak i jej konsekwencje.

W **Godzinie czytań**, hymn mówiąc o śmierci krzyżowej Jezusa Chrystusa, która zakończyła się Jego zmartwychwstaniem, mówi także o owocach, jakie ta śmierć przyniosła dla nas.

W Psalmologii, trzy psalmy wraz z antyfonami, mówią o tym, co dotyczy już czasu po śmierci. Psalm 4, to wspaniałe świadectwo na to, że Bóg jest podstawą bezpieczeństwa człowieka. Psalm 16 przedstawia szczęście Mesjasza po śmierci. A Psalm 24, ukazujący Boga, Króla chwały, poucza, że tak jak nikt skalany nie mógł wejść do świątyni jerozolimskiej, tak tym bardziej nikt skalany nie ma wstępu do świątyni niebieskiej. Jest tam miejsce jedynie dla sprawiedliwych, których koroną jest sam Chrystus.

Fragment Listu do Hebrajczyków (4, 1-13), wykorzystany jako 1-sze czytanie ma tytuł: "Śpieszmy się wejść do odpoczynku Pana". Czytanie zaś 2-gie, którym jest "Starożytna homilia na Świętą i Wielką Sobotę", mówi o zstąpieniu Pana do Otchłani. Jest to szczególnie piękny, udratyzowany tekst, który ze względu na swą wymowę i wielorakie odniesienia w kulturze chrześcijaństwa wart jest przytoczenia na tym miejscu choćby w niewielkim fragmencie.

*"Przyszedł więc do nich [pogrążonych w cieniu śmierci] Pan, trzymając w ręku zwycięski oręż krzyża. Ujrawszy Go praojciec Adam, pełen zdumienia, uderzył się w piersi i zawołał do wszystkich: «Pan mój z nami wszystkimi!» I odrzekł Chrystus Adamowi: «I z duchem twoim» A pochwycawszy go za rękę, podniósł go mówiąc: «Zbudź się, o śpiący i powstań z martwych, a zajaśnieje ci Chrystus»"*

Responsoria jako temat do refleksji proponują te wydarzenia, które miały miejsce po śmierci naszego Zbawiciela: Jego pogrzeb, opieczętowanie grobu i postawienie straży (po 1-szym czyt.), zaćmienie słońca, zstąpienie do Otchłani i złamanie potęgi szatana.

W końcu, oracja, ta sama dla wszystkich Godzin modlitewnych, mówi nie tylko o "złożeniu w grobie" Jezusa Chrystusa, ale także o "pełnym chwale" wyjściu z niego.

O owocach Chrystusowej śmierci i o Jego zejściu do Otchłani, jest mowa także w **Jutrzni**.

Z hymnu dowiadujemy się, że owocem tej śmierci było "zniweczenie mocy pradawnego wroga" człowieka i dlatego prosimy tutaj naszego Pana, który "ze względu na nas" raczył zejść do Otchłani, aby przyjął nasze śpiewy "pełne żalu" i by się nad nami zmiłował.

Na psalmodię Jutrzni składają się: Psalm: 64 i 150 oraz kanyk z Izajasza proroka. Psalm 64 poucza, że chociaż różne ciosy spotykają sprawiedliwego, to jednak jest on pod opieką Boga, który przez swoją ingerencję zapewni mu pomoc i radość. Pieśń z Księgi Izajasza (38, 10-14. 17. 19 b-20), to kanyk Ezechiasza. Chociaż ma on charakter pokutny i mówi

o śmierci oraz odejściu, to jednak dźwięczą w nim tony dziękczynne i jest nadzieja wiecznego życia. Wychwalanie Boga, przez wszelkie stworzenie, do którego wzywa Psalm 150, otrzymało pełne urzeczywistnienie dopiero w Jezusie Chrystusie. Antyfony związane z poszczególnymi psalmami mówią o zabiciu "niewinnego Pana i opłakiwaniu Go "jak jedyne go syna" (1-sza ant.), o śmierci i zmartwychwstaniu Chrystusa (3-cia ant.) i o Otchłani (2-ga ant.).

Czytanie z proroka Ozeasza (6, 1-2) mówi o powstaniu narodu do nowego życia religijnego i politycznego. W świetle Chrystusowego zmartwychwstania, łatwiej nam odczytać wiersz 2-gi "po dwu dniach przywróci nam życie, a dnia trzeciego nas dźwignie i żyć będziemy w Jego obecności".

O posłuszeństwie Chrystusa aż do śmierci, które doprowadziło Go do wywyższenia, tj. do zmartwychwstania i wniebowstąpienia, rozważymy w krótkim responsorium.

Natomiast ostatnie już elementy Jutrznii, tj. antyfona do pieśni Zachariasza i prośby, mówią o odkupieniu nas przez krzyż i krew Chrystusa, o Jego umęczeniu, pogrzebaniu, spoczywaniu w grobie, o zstąpieniu do krainy umarłych i zmartwychwstaniu. A jedna z prośb wspomina także cierpienia Maryi: Jej stanie pod krzyżem Chrystusa i uczestnictwo w Jego pogrzebie.

**Modlitwa w ciągu dnia** Wielkiej Soboty, wykorzystuje te same hymny, które miały poszczególne Godziny modlitewne Wielkiego Piątku.

Czytania dla trzech Godzin Modlitwy w ciągu dnia, wzięto z Pierwszego Listu św. Jana (1, 8-9; 2, 1 b-2; 2,8 b-10). Poruszają one problem naszej grzeszności i konieczność przyznawania się do niej przed Bogiem (modl. przedpoł.), do czego nas ośmiela fakt, że już "mamy Rzecznika wobec Ojca, Jezusa Chrystusa", który stał się "ofiara przebłagalną za nasze grzechy" (modl. poł.). Szczególnie napiętnowany jest grzech nienawiści, który sprawia, że chociaż "świeci już prawdziwa światłość", to każdy, kto "nienawidzi brata swego, dotąd jeszcze jest w ciemności".

W **Nieszporach**, hymn nazywając Chrystusa "jedynym Dawcą zbawienia" i Odkupicielem świata, nawiązuje do Jego śmierci krzyżowej, spoczynku w grobie, zejścia do Otchłani i obecnego już królowania z Ojcem.

Psalmy: 116 b, 143, 1-11 i pieśń z Listu do Filipian (2, 6-11), tworzące psalmodię Wielkiej Soboty są te same, które wykorzystane już były w Wielki Piątek. Jedynie antyfony są własne i mówią o owocach śmierci Chrystusa (1-sza ant.) i o wypełnieniu się w Jezusie figur Starego Testamentu (Jonasz: 2-ga ant.) i prorocत्व (o zburzeniu świątyni Ciała Jezusa).

W czytaniu z Pierwszego Listu św. Piotra (1, 18-21), znajdujemy jeden z motywów dla którego powinniśmy być świętymi. Jest nim cena naszego odkupienia - drogocenna Krew Chrystusa.

O umęczeniu naszego Pana, o darowaniu przez Niego łotrowi nieba, o przebiciu Jego boku i złożeniu Go w grobie, ale także o Jego zmartwychwstaniu i uwielbieniu mówią: antyfona do pieśni Maryi i modlitwy wstawiennicze.

Także o śmierci krzyżowej naszego Zbawiciela i o Jego wywyższeniu przez Boga mówi responsorium krótkie z **Komplety**.

## NIEDZIELA WIELKANOCNA ZMARTYCHWSTANIA PAŃSKIEGO

Zgodnie z bardzo starą tradycją ta Wielka Noc z soboty na niedzielę powinna być czuwaniem na cześć Pana (Wj 12, 42).

**Godzinę czytań** zastępuje Wigilia Paschalna. Ci, którzy w niej nie uczestniczą, powinni przeczytać przynajmniej cztery czytania z tej Wigilii razem ze śpiewami międzylekcyjnymi i modlitwami. Wypada przeczytać następujące teksty: Wj 14, 15 - 15, 1 (Izraelici szli po suchym dnie morskim); Ez 36, 16-17 a. 18-28 (Pokropię was czystą wodą i dam wam serce nowe); Rz 6, 3-11 (Chrystus powstawszy z martwych już więcej nie umiera); Mt 28, 1-10 (Jezus powstał z martwych i udaje się przed wami do Galilei).

Temat Niedzieli Wielkanocnej zawarty jest w antyfonie **Wezwania**: "Chrystus prawdziwie zmartwychwstał. Alleluja"

O tym pełnym chwały Zmartwychwstaniu naszego Pana, mówią wszystkie teksty własne każdej Godziny modlitewnej.

Znajdujemy w nich także wzmianki o darach, jakie przynosi Zmartwychwstały Chrystus. Zbawiciel bowiem, powstając z martwych "więzy jeńców rozerwał,.. zwyciężył płacz i cierpienie, pokruszył piekła kajdany" (hymn z Jutrzni), wybawił swój lud krwią swoją (1-sza ant. z Jutrzni), "zmartwychwstał dla naszego usprawiedliwienia" (ant. do modl. poł.), "wyzwolił nas spod władzy księcia ciemności,... otworzył niebo dla wszystkich" (hymn z Nieszp.), otworzył bramy życia wiecznego (modlitwa).

Świadomość, że Zwycięski Chrystus, jest reprezentantem ludzkości, która przez Niego i w jedności z Nim, już zwyciężyła śmierć, piekło i szatanem, upoważnia nas do przedkładania Mu różnych prośb. Dotyczą one przede wszystkim pełnego udziału w Jego zwycięstwie. Np. "o stań się, Jezu, dla duszy radością Paschy wieczystej i nas, wskrzeszonych Twą mocą, do swego przyłącz orszaku" (hymn z Jutrzni i z Nieszporów), prośba o zmartwychwstanie z Chrystusem (prośby z Jutrzni, oracja), o rozpalenie w nas ognia Ducha Świętego, o udział we `wspólnocie Świętych i o życie dla naszego Pana (prośby z Nieszporów).

Patrząc na to bogactwo treści Liturgii Godzin w Świętym Triduum Paschalnym Męki i Zmartwychwstania Pańskiego, nie można się pogodzić z pełnym wyeliminowaniem tej modlitwy liturgicznej z porządku nabożeństw tych świętych dni. Katedry, w których zwykle odprawia się wtedy Godzinę czytań z Jutrznia, nie mogą być jedynymi kościołami w diecezji, w których jakaś reprezentacja Ludu Bożego (zwykle są to kapituły i klerycy) modli się tymi świętymi tekstami.

W każdej parafii istnieją schole liturgiczne, a w wielu parafiach także chóry kościelne. I te grupy śpiewacze powinny objąć przewodnictwo w modlitwie liturgicznej. Duszpasterze, którzy tak wzorowo potrafią zorganizować straż przy Grobie Pańskim, czy grupy adoracyjne, z całą pewnością będą w stanie wprowadzić tę liturgiczną modlitwę Ludu Bożego. A wierni z wdzięcznością przyjmą tę pomoc, która im ułatwi modlić się z Chrystusem w Ogrójcu, okazać Mu współczucie w "ciemnicy", czuwać przy Jego Grobie i radować się z Nim z Jego Zmartwychwstania.